

OSMANLI BANKASI MÜZESİ'NDE SABANCI ÜNİVERSİTESİ'NİN İŞBİRLİĞİYLE SÖZLÜ TARİH ÇALIŞMALARI BAŞLIYOR

Sözlü tarihin Amerika'da 1929 krizi ile birlikte başladığını belirten Leyla Neyzi, bu çalışmaların ezilen kesimlerin tarihinin yazılması ile birebir ilişkili olarak başladığının altını çizdi. Neyzi, Almanya ve İtalya'da faşist iktidar sonrasında gelişen sözlü tarih çalışmalarının travma çalışmalarını da içerdiğine ve akademi dışı sözlü tarihin sivil toplum kuruluşları ile işbirliğine dikkat çekti.

ÖZGÜL AKINCI

Osmanlı Bankası Müzesi'nde Osmanlı Bankası Arşiv ve Araştırma Merkezi ve Sabancı Üniversitesi'nin işbirliğiyle 31 Ocak 2009 Cumartesi ve 1 Şubat 2009 Pazar tarihlerinde Sabancı Üniversitesi Sanat ve Sosyal Bilimler Fakültesi

Öğretim Üyesi Doç. Dr. Leyla Neyzi'nin başkanlığında Sözlü Tarih Atölyesi gerçekleştirildi. Atölyenin en önemli amacı, yakın tarih çalışmalarında sözlü tarihin yerini irdelemek ve sözlü tarih eğitimi vermektir. Atölyeye çeşitli mesleklerden bireyler, yüksek lisans ve doktora öğrencileri, tarih öğretmenleri, sivil toplum kuruluşları ve müze çalışanları dahil yaklaşık 200 kişi katıldı. Başvuruların 200'ü geçmesi, atölye düzenleyicileri açısından hoş bir sürprizdi. 200 kişi arasında Ankara, Eskişehir, Mersin, Kocaeli, Kars, Muğla, Balıkesir, Kırklareli, Antalya, Aydın, İzmir, Kayseri gibi İstanbul dışı illerden 30 katılımcı vardı. Düzenleyiciler için bir diğer sürpriz de atölyeye başvuranların sadece yüzde 30'unun öğrenci olmasıydı. Atölyenin sadece öğrenciler tarafından değil her meslek

ve yaştan yetişkinler tarafından da yoğun ilgiyle karşılanması Türkiye'de sözlü tarih çalışmalarının nasıl bir boşluğu dolduracağına dair ipuçları veriyordu. Ayrıca katılımcıların yüzde 70'inin kadın olması, Leyla Neyzi'nin atölyenin başında paylaştığı gibi, ilginçti çünkü tarihsel olarak sözlü tarih çalışmaları yapanlar arasında kadınlar her zaman çoğunluğu oluşturmuştu. Katılımcılara dair bir diğer bilgi de daha önceden sözlü tarih eğitimi almış ya da sözlü tarih projelerinde çalışmış olanların katılımcıların yüzde 15'ini oluşturmasıydı. Bu durum göz önüne alınarak, atölye sözlü tarih konusunda temel bilgi ve tartışmalara odaklandı.

Leyla Neyzi, iki gün boyunca gerçekleştirilen atölyenin ilk gününde sözlü tarihin tarihi ve kurumsallaşmasıyla ilgili seminer verdi. Neyzi, sözlü geleneğin folklor ve performansla ilişkilerinden bahsetti ve sözlü tarihin sözlü gelenekten farkını vurguladı. Sözlü tarihte anlatıcının anlatısı kadar sözlü tarihinin kendi konumunun da önemli olduğunu altı çizildi. Bir sözlü tarih çalışmasının hem yakın tarih, hem geçmiş, hem de günümüze dair olabilmesi ve anlatıcının anlatısını merkeze alırken sözlü tarihinin konumunu da içermesi, sözlü tarihin önemli özellikleri olarak vurgulandı.

Neyzi'nin iki gün boyunca üzerinde en çok durduğu konulardan biri de sözlü tarihin sosyal ve beşeri bilimlerdeki yeri ve özellikle de tarih bilimi ile olan

ilişkisiydi. Sözlü tarihin pozitivist bilim anlayışını sorgulayan, ulus-devlet tarihini belleği merkeze alarak yeniden yazan bir çalışma alanı olduğu, Türkiye ve farklı ülkelerden örneklerle ele alındı. Türkiye'de sözlü tarihçilerin neredeyse tamamının tarih disiplininin değil de antropoloji, sosyoloji, kültürel çalışmalar ve kadın çalışmaları gibi bölümlerden olmasına dikkat çekildi. Bu konu ile ilgili daha sonra katılımcılardan gelen sorulardan biri de sözlü tarihin resmi tarih karşısında bir "kurtarıcı" misyonu edinmesi olasılığıydı.

Neyzi, sözlü tarihin ortaya çıkışında teknolojinin de önemini vurguladı ve ses kayıt cihazları ile birlikte kayıt imkânının doğmasının sözlü tarih çalışmalarına büyük bir ivme kazandırdığını söyledi. Sözlü tarihin Amerika'da 1929 krizi ile birlikte başlamasını örnek gösteren Neyzi, sözlü tarih çalışmalarının ezilen kesimlerin tarihinin yazılması ile birebir ilişkili olarak başladığının altını çizdi. Bununla bağlantılı olarak ise Almanya ve İtalya'da faşist iktidar sonrasında gelişen sözlü tarih çalışmalarının travma çalışmalarını da içermesini örnek verdi ve akademi dışı sözlü tarihin sivil toplum kuruluşları ile olan işbirliğine dikkat çekti.

İlk günün semineri Neyzi'nin verdiği iki örnekle sonlandı. Bu örneklerden biri, Alessandro Portelli'nin, İtalyan işçi sınıfı tarihinde bir dönüm noktası olarak

görülen Luigi Trastulli isimli işçinin ölümünün o dönemin tanıkları tarafından farklı şekillerde hatırlanmasını ele aldığı "Luigi Trastulli'nin Ölümü: Bellek ve Tarihsel Olay" isimli çalışmasıydı. Bu çalışma ile ilgili olarak Neyzi, anlatılardaki sessizliklerin, çarpıtmaların ve farklı anımsamaların bir sözlü tarih çalışmasında çok önemli ipuçları olabileceğini söyledi. Neyzi'nin verdiği ikinci örnek de kendi çalışmalarındandı. İzmir yangını ile ilgili sözlü tarih çalışmasında, yaptığı görüşmeden yola çıkarak Neyzi, sözlü tarih anlatılarında birbirleriyle ters düşen, çatışan söylemlerin nasıl ve neden yan yana durabileceğini tartıştı.

Leyla Neyzi seminerin ikinci gününde ise sözlü tarihte yöntem ve etik ile ilgili seminer verdi. Bu seminerde Neyzi'nin önemle üzerinde durduğu konu, özellikle medyada ve popüler kültürde kullanılan şekliyle, sözlü tarihin çok kısa ve kolay yollarla yapılabileceği yanılgısıydı. Seminerde bir sözlü tarih çalışmasının tasarlanmasında dikkate alınacak bütün aşamalar ayrıntısı ile anlatıldı. Bir çalışmanın ön hazırlık sürecinde, görüşülen kişi hakkında biyografik bilgilerin toplanması, konu hakkında derinlemesine araştırma yapılması, tarihi ve güncel kaynakların taranması gibi aşamalardan ve görüşülen kişinin her ve hassasiyetlerinin merkeze alındığı etik bir duruştan bahsedildi. Neyzi, görüşme sırasında sözlü tarihinin

çok iyi bir dinleyici olması gerektiğini belirtti ve sorulacak soruların yönlendirici olmaması, araştırmacının kendi bakış açısını empoze etmemesi gerektiği gibi noktalara dikkat çekti. Görüşme sonrası ile ilgili ise transkripsiyon ve analiz süreçleri üzerinde duruldu.

Neyzi, yaygın olarak düşünülen aksine, sözlü tarih çalışmalarında transkripsiyonun üzerinde titizlikle durulması gereken bir aşama olduğunu belirterek, transkripsiyonun orijinal ses kaydındaki ses değişimleri ve vurgularına sadık kalınarak yapılmasının öneminden bahsetti. Sözlü tarih çalışmalarının arşivlenmesi konusunda ise Türkiye'deki çalışmaların çok yeni olduğunu kaydeden Neyzi semineri, sözlü tarih çalışmalarının analiz ve anlamlandırma süreci,

hedef kitlesi ve kamuoyu ile paylaşılma biçimlerinden bahsederek bitirdi.

Her iki günün ikinci yarısı ise, öğlen arasında küçük gruplara bölünerek tartışan katılımcıların soru ve katkılarının büyük gruba aktarımı ve cevaplanmasıyla geçti. Farklı çevrelerden çok çeşitli sözlü tarih proje taslaklarıyla atölyeye katılan katılımcıların soru ve yorumları ağırlıklı olarak bellek, travma, etik, sosyal bilimlerde sözlü tarihin yeri, sözlü tarih arşivlerinin oluşturulması, görüşmelerin kaydı, görüşmelerin analizi gibi konuları içeriyordu. En çok tartışılan sorular arasında, görüşülen kişinin, konuşulanları görüşme sonrasında reddetmesi ya da travmatik duyguların açığa çıktığı durumlarda ne yapılacağı, sözlü tarih adıyla sunulan çalışmaların

giderek popülerleşmesi ve gençlerle sözlü tarih yapılıp yapılamayacağı vardı. Katılımcılardan gelen sorulardan biri ise sözlü tarih çalışmalarının neden titizlikle sürdürülmesi gerektiğini özetliyordu: "En iyi hikâyeler ses kayıt makinesi kapalıyken geliyorsa ne yapacağız?"

Atölye boyunca sözlü tarih görüşmelerinin profesyonel bir ön hazırlık ve analiz sürecinden geçmesi gerektiğinin altını çizen Leyla Neyzi, katılımcılara Türkiye'de hem geç başlanmış hem de tarih disiplini tarafından göz ardı edilmiş olan sözlü tarihin disiplinler arası bir alan olarak yaygınlaşması için kurumsallaşmanın gerekliliğinden de bahsetti. Atölyede, Türkiye'de yapılmış sözlü tarih çalışmalarından örnekler tartışılırken, Türkiye ile benzer bir yakın

geçmişe sahip ülkelerde sözlü tarih çalışmalarının tarih anlayışını ve toplumu nasıl dönüştürdüğü üzerine de bilgiler verildi.

Sözlü tarih yöntemini tanıtmaya, Türkiye'de kullanımını yaygınlaştırma ve tarih ve sözlü tarih/toplumsal bellek çalışmalarını taşıyan atölye, Osmanlı Bankası Müzesi'nde Sabancı Üniversitesi'nin işbirliğiyle, sözlü tarih projelerine destek toplantılarıyla devam edecek. Bu çalışmanın sonucunda profesyonel sözlü tarih projeleri gerçekleştirerek bir sözlü tarih arşivi yaratmak ve bu malzemeyi sergi, web sitesi ve kitap gibi ürünlere dönüştürerek kamuoyuyla paylaşmak amaçlanıyor.

SABANCI ÜNİVERSİTESİ
KÜLTÜREL ÇALIŞMALAR
YÜKSEK LİSANS